

تصویر ماهواره‌ای از کشتی پورت اولیا ۳ که رسانه‌های غربی مدعی هستند محموله موشک‌های بالستیک ایران را به روسیه منتقل کرده‌است

صادر نکرده‌اند. بلافاصله پس از آنکه اتهام‌زنی‌ها علیه تهران در مورد ارسال موشک‌های کوتاه‌برد به روسیه منتشر شد، اندری برماک، رئیس دفتر رئیس‌جمهور اوکراین در کانال تلگرامی خود نوشته‌بود که تحریم علیه ایران کافی نیست و دولت‌های غربی باید اجازه استفاده از سلاح‌های غربی را علیه اهداف نظامی «در عمق خاک روسیه» صادر کنند. این نخستین بار نیست که مقام‌های اوکراینی خواستار رفع محدودیت استفاده از سلاح‌های غربی در جنگ با روسیه می‌شوند. ولودیمیر زلنسکی، رئیس‌جمهور اوکراین بارها خواستار رفع محدودیت در استفاده از سلاح‌های غربی شده‌است تا نیروهایش بتوانند هدف‌هایی مانند پایگاه‌های هوایی، انبارهای مهمات و مراکز فرماندهی در عمق خاک روسیه را هدف قرار دهند. اما این بار به نظر می‌رسد که با تشدید اتهام‌زنی‌ها به ایران در مورد ارسال موشک کوتاه‌برد به روسیه، نگرانی در میان مقام‌های روس در مورد صدور مجوز استفاده از موشک‌های غربی برای اوکراین افزایش یافته‌است.

مقام‌های روسیه به صراحت این نگرانی را بیان کرده‌اند که ادعاهای اخیر پهناهای برای صدور مجوز استفاده از موشک‌های غربی توسط اوکراین باشد، واسیلی نینزیا، نماینده دائم روسیه در سازمان ملل متحد در جلسه ۱۴ سپتامبر شورای امنیت ضمن تاکید بر این نکته که ادعای ارسال موشک‌های ایرانی به روسیه «القائات بی‌پایه» است، تاکید کرد: «این ادعاها توسط متحدان غربی کی‌یف بیان می‌شود تا برای حمله اوکراین به عمق خاک روسیه زمینه‌سازی شود.»

ولادیمیر پوتین، رئیس‌جمهور روسیه روز جمعه در گفت‌وگویی با تلویزیون دولتی روسیه استفاده از موشک‌های غربی را توسط اوکراین خط قرمز توصیف کرد. رئیس‌جمهور روسیه تهدید کرد چنین اقدامی را اعلان جنگ رسمی ناتو علیه روسیه تلقی خواهد کرد. پوتین تاکید کرد: «چنین اقدامی یک تحول اساسی در ماهیت منازعه خواهد بود. معنایش این است که کشورهای عضو ناتو، ایالات متحده آمریکا و کشورهای اروپایی در جنگ با روسیه هستند. اگر چنین اتفاقی بیفتد، ماهیت منازعه کاملاً تغییر خواهد کرد و ما تصمیم مقتضی را براساس تهدیدهایی که ایجاد می‌شود، اتخاذ خواهیم کرد.» با این حال مقام‌های آمریکایی و اروپایی هنوز رسماً تأیید نکرده‌اند که قصد دارند چنین مجوزی را به اوکراین بدهند. دنیس شیمال، نخست‌وزیر اوکراین، روز ۱۱ سپتامبر در دیدار با دیوید لاما، وزیر خارجه بریتانیا تصریح کرد که اوکراین همچنان منتظر مجوز بریتانیا برای استفاده از سلاح‌های برد بلند ارائه‌شده، برای هدف قرار دادن اهداف نظامی روسیه است. دو مقام بدون نام آمریکایی همان روز در گفت‌وگو با سسی ان‌ان تاکید کردند که دولت بایدن به‌رغم بررسی دائم این موضوع، هنوز تغییری در سیاست خودش برای منع اوکراین در استفاده از موشک‌های ATACMS آمریکایی برای حمله به روسیه ایجاد نکرده‌است. یک مقام ارشد دولت بایدن به سسی ان‌ان گفته‌است که هنوز «هیچ گشایشی» در این زمینه ایجاد نشده‌است.

زمینه‌سازی برای امتیازگیری در میز مذاکره

اعمال فشار جدید از سوی غرب بر تهران چه در قالب اتهام‌زنی‌ها در مورد ارسال موشک به روسیه و چه از طریق گزارش اخیر رئیس‌آژانس بین‌المللی انرژی اتمی به شورای حکام آژانس مبنی بر عدم اجرای تفاهم‌های پیشین، در شرایطی اتفاق می‌افتد که دولت جدید جمهوری اسلامی ایران برای عادی‌سازی روابط با غرب اعلام آمادگی کرده‌بود. برخی کارشناسان معتقدند که فشار به تهران در شرایطی که ایران برای مذاکره و بهبود روابط با غرب اعلام آمادگی کرده‌است با این هدف انجام می‌گیرد که در میز مذاکره امتیازهای بیشتری از جمهوری اسلامی ایران گرفته‌شود.

اتهام‌زنی‌های اخیر درست در آستانه سفر مسعود پزشکیان، رئیس‌جمهور اسلامی ایران به نیویورک برای شرکت در اجلاس مجمع عمومی سازمان ملل متحد صورت می‌گیرد. انتظار می‌رفت با توجه به شعارهای مسعود پزشکیان در کارزار تبلیغات انتخاباتی‌اش، در این سفر مقدمات گفت‌وگو با طرف‌های غربی برای حل و فصل پرونده‌های باقیمانده میان دو طرف آغاز شود. اما اتهام‌های اخیر باعث شده‌است تا ظرفیت چانه‌زنی ایران در میز مذاکره کاهش پیدا کند. در عین حال در شرایطی که انتظار می‌رود ایران در واکنش به ترور اسماعیل هنیه، رئیس‌فقیه دفتر سیاسی حماس در تهران، حملات تلافی‌جویانه‌ای را به اسرائیل انجام دهد، دولت‌های غربی به صورت پیش‌دستانه فشار را بر ایران افزایش داده‌اند.

با این حال ایران هنوز بر آمادگی برای مذاکره با طرف‌های غربی و به‌ویژه اروپا تاکید می‌کند. در آستانه شروع به کار دولت چهاردهم، رهبر معظم انقلاب اسلامی در سخنرانی مراسم تنفیذ حکم ریاست‌جمهوری تاکید کردند که اگر اروپایی‌ها رفتار خصمانه با ایران را کنار بگذارند، می‌توانند به یکی از اولویت‌های سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بدل شوند. این سیاست در اظهارات وزیر خارجه جدید جمهوری اسلامی ایران هم انعکاس پیدا کرده‌است. با این حال، سیدعباس عراقچی، وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران در تازه‌ترین اظهارنظر خود در واکنش به تحریم‌های جدید غرب تاکید کرد: «اروپا نمی‌تواند از ما توقع داشته باشد که نگرانی‌های امنیتی آن‌ها را به‌طور یکجانبه درک کنیم. اگر آن‌ها نگرانی دارند ما هم نگرانی داریم. ما هم در حوزه تحریم‌ها، مسائل اقتصادی و امنیتی نگرانی داریم. راه این موضوع استفاده از ابزار شکست‌خورده تحریم نیست. قبلاً ما را تحریم کردند و در آخر خودشان به میز مذاکره رسیدند.» عراقچی ضمن اعلام آمادگی برای گفت‌وگو با غرب بر چارچوب برجام گفت: «اول باید پایه مناسب برای شروع مجدد مذاکرات ایجاد شود و بعد وارد مذاکراتی شویم که براساس همان فرمول گذشته که در برجام به کار رفت که اعتمادسازی در مقابل رفع تحریم‌ها بود، پیش برود. برجام بر این منطق استوار بود که ایران اعتمادسازی نسبت به برنامه هسته‌ای صلح‌آمیز خودش انجام دهد و طرف مقابل هم تحریم‌ها را بردارد. ما می‌توانیم به این فرمول برگردیم. به اعتقاد بنده هنوز برجام چارچوب مناسبی است که ما را به یک توافق جدید رهنمون می‌کند. اینها البته همه منوط به این است که ما با اروپایی‌ها و بقیه اعضای برجام به نقطه‌ای از درک متقابل برسیم که بتوانیم از موضع برابر وارد گفت‌وگوهای مجدد شویم.»

رابطه ناموازن

هر چند برخی از کارشناسان نظامی معتقدند که ارسال سلاح‌های ایرانی به روسیه و استفاده از آنها در جنگ اوکراین می‌تواند به آزمایش میدانی این سلاح‌ها در شرایط جنگی کمک کند و نقاط ضعف و قوت این سلاح‌ها را در شرایط سخت و تحت فشار جنگی مورد آزمون قرار دهد، اما به نظر می‌رسد ایران تاکنون منفعت چندانی از ادعاهای مرتبط با ارسال سلاح‌های ایرانی به روسیه نبرده‌است. به‌رغم تاکید چندباره مقام‌های ایرانی مبنی بر استمرار روابط نظامی میان ایران و روسیه، روس‌ها پس از گذشت دو سال از اعلام توافق ارسال تسلیحات پیشرفته به ایران، تعهدات خود را از جمله تحویل جنگنده‌های سوخو ۳۵ و هلی‌کوپترهای تهاجمی میل ام‌آی-۲۸ اجرایی نکرده‌اند. در عین حال در حوزه‌های دیگر از جمله همکاری‌های حوزه انرژی هسته‌ای و نفت و گاز نیز به‌رغم چندین توافق و تفاهم‌نامه میان ایران و روسیه، هنوز هیچ پیشرفتی در این حوزه‌ها دیده نمی‌شود. شرکت دولتی روس اتم روسیه قرار بود براساس توافقی که در دولت حسن روحانی با تهران امضا کرده‌بود، واحد دوم نیروگاه بوشهر را امسال و واحد سوم را دو سال دیگر به تهران تحویل بدهد، اما اخبار منتشرشده نشان می‌دهد که شرکت روس اتم این پروژه را رها کرده‌است و ایران با فناوری داخلی در حال پیشبرد این پروژه است. همچنین اعلام شده‌بود که روسیه قرار است ۴۰ میلیارد دلار در صنایع نفت و گاز ایران سرمایه‌گذاری کند، اما مشخص نیست تاکنون چه میزان از این سرمایه‌گذاری و در چه پروژه‌هایی عملی شده‌است.

در برابر حتی اگر اخبار رسانه‌های غربی در مورد ارسال سلاح‌های ایرانی به روسیه تأیید نشود، روسیه باز هم از بدتر شدن شرایط روابط ایران و غرب منفعت می‌برد، چرا که کاهش سطح روابط ایران با غرب باعث می‌شود ایران با لاجبار رابطه نزدیک‌تری با روسیه داشته‌باشد. در عین حال با افزایش اتهام‌زنی‌ها به ایران، روسیه در جنگ اوکراین همدستی برای خود پیدا می‌کند که بار سرنشوز و تحریم را با آن تقسیم کند. روایت‌های دیپلمات‌های ارشد ایران از دوره مذاکرات برجام، نشان می‌دهد که حتی پیش از آغاز جنگ اوکراین و وخامت روابط روسیه و غرب، باز هم روس‌ها علاقه‌ای به بهبود روابط ایران و غرب نداشتند، چرا که انزوای ایران را در سطح جهانی به نفع خود ارزیابی می‌کردند. با گذشت کمتر از دو ماه از آغاز به کار رسمی دولت چهاردهم، دیپلماسی تهران با شرایط سختی مواجه شده‌است و باید بتواند در این شرایط پیچیده با اتخاذ سیاستی فکرتشده فرآیند نرمیم روابط با غرب و رفع تحریم‌ها را پیش ببرد و در عین حال بتواند توازن را به روابط خارجی کشور بازگرداند.

امور خارجه جمهوری اسلامی ایران هم روز ۲۱ شهریور در واکنش به اعلام تحریم‌های جدید از سوی سه کشور اروپایی و آمریکا علیه شرکت هواپیمایی ایران‌ایر در شبکه اجتماعی ایکس نوشت: «یک بار دیگر آمریکا و اروپا براساس اطلاعات غلط و منطقی معیوب عمل کردند. ایران به روسیه موشک‌های بالستیک ارسال نکرده‌است. تمام.» وی در ادامه با اشاره به ناکارآمدی سیاست تحریم علیه ایران تاکید کرد: «معتادین تحریم باید از خود بپرسند: چگونه ایران قادر است تسلیحات پیچیده بسازد و به ادعای شما بفروشد؟ تحریم‌ها راه حل نیستند بلکه بخشی از مشکل هستند.» هم‌زمان با این اظهارنظر، مقام‌های نظامی ایران هم ادعای ارسال موشک ایران به روسیه را تکذیب کردند. فضل‌الله نوذری، جانشین عملیات قرارگاه مرکزی خاتم‌الانبیا تاکید کرد: «هیچ موشکی به روسیه ارسال نشده و این ادعا نوعی جنگ روانی است.» وی با تکرار موضع دستگاه دیپلماسی گفت که ایران در جنگ اوکراین حامی هیچ‌یک از طرفین نیست.

دولت روسیه نیز هر چند در روزهای نخست انتشار گزارش‌ها در خصوص واگذاری موشک‌های ایرانی به روسیه، پاسخ روشنی به سوالات در این مورد نداده‌بود، اما پس از گذشت چند روز به صورت واضح این ادعا را تکذیب کرد. نخستین واکنش روسیه به این ادعا، اظهارنظری مبهم از سوی دیومتری اسکوف، سخنگوی دفتر ریاست‌جمهوری روسیه بود. اسکوف در گفت‌وگو با خبرنگار با اشاره به انتشار چندین باره چنین خبرهایی گفت: «همه اینگونه گزارش‌ها درست نیستند.»

غرب چه شواهدی دارد؟

مقام‌های غربی ادعا کرده‌اند که شواهد معتبری دارند که موشک‌های ایرانی به روسیه ارسال شده‌اند، اما تاکنون این شواهد به‌صورت علنی عرضه نشده‌اند و در عین حال مقام‌های اوکراینی تاکید می‌کنند که هنوز شواهدی مبنی بر استفاده از چنین موشک‌هایی در میدان جنگ اوکراین وجود ندارد. تنها اسنادی که تاکنون از سوی رسانه‌های غربی به‌عنوان مدرک ارسال موشک‌های ایرانی به روسیه منتشر شده‌است، تصویر ماهواره‌ای از یک کشتی پهلوگرفته در بندر اولیای روسیه است. مقام‌های اطلاعاتی غربی مدعی هستند که کشتی پورت اولیا ۳ که روز ۴ سپتامبر (۱۴ شهریور) در بندر اولیای روسیه پهلو گرفته‌است، حامل محموله‌ای از موشک‌های کوتاه‌برد ایرانی بوده‌است. اما این اطلاعات نه به‌وضوح تصویری از انتقال سلاح نشان می‌دهد و نه مشخص می‌کند که اگر چنین محموله‌ای وجود داشته‌است از کجا آمده و پس از تخلیه کشتی به کجا منتقل شده‌است. براساس گزارش شبکه بریتانیایی اسکای نیوز که این تصاویر را مشاهده کرده‌است، مقام‌های اطلاعاتی غربی می‌گویند که کشتی پورت اولیا ۳ به صورت مرتب بین ایران و روسیه تردد می‌کند و در عین حال تاکید می‌کنند که هرچند در تردد اخیر تجهیزات ردیابی این کشتی خاموش بوده‌است، اما اساساً تردد با تجهیزات ردیابی خاموش در دریای خزر امری رایج است.

پهانه برای مجوز به اوکراین

دولت روسیه معتقد است که اتهام‌های اخیر به ایران در مورد ارسال موشک‌های ایران به این کشور برای استفاده در جنگ اوکراین، پهانه‌ای است تا بریتانیا و آمریکا به اوکراین برای استفاده از موشک‌های برد بلندی که در اختیار این کشور قرار داده‌اند مجوز صادر کنند. بریتانیا موشک‌های کروز استورم شادو (Storm Shadow) با برد ۲۵۰ کیلومتر و آمریکا موشک‌های ATACMS با برد ۳۰۰ کیلومتر را در اختیار اوکراین قرار داده‌اند، اما تاکنون مجوز استفاده از آنها را در جنگ

دیپلمات‌ها

برجام نباید به هزینه تنها یک عضو اجرا شود

محمد اسلامی، رئیس سازمان انرژی اتمی در شصت‌وهشتمین کنفرانس عمومی آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در شهر وین با اشاره به عدم اجرای تعهدات طرف‌های برجامی گفت: «اقدامات داوطلبانه برجامی ایران، در ازای لغو تحریم‌های ظالمانه بوده‌است. آنچه امروز با فشار سیاسی و روانی دنبال می‌شود، وادار کردن ایران به اجرای اقدامات برجامی، بدون در نظر گرفتن تعهدات مربوط به لغو تحریم‌ها است. برجام نباید به هزینه تنها یک عضو اجرا شود.» رئیس سازمان انرژی اتمی با اشاره به همکاری صادقانه ایران با آژانس تاکید کرد: «تعداد بازرسان منتصب آژانس در ایران، با هیچ کشور دیگری قابل مقایسه نیست. در حالی که تاسیسات ایران تنها ۳ درصد از تعداد تاسیسات هسته‌ای در کل جهان است، بیش از یک‌پنجم از کل بازرسی‌های انجام‌شده توسط آژانس در سال ۲۰۲۳. در ایران انجام شده است.» محمد اسلامی ضمن تاکید مجدد بر ضرورت ایجاد منطقه خاورمیانه عاری از سلاح هسته‌ای گفت: «خلع سلاح هسته‌ای اولویت اصلی جامعه بین‌المللی است، ضروری است که کشورهای دارنده سلاح هسته‌ای به تعهدات‌شان ذیل ماده ۶ ان.پی.تی پایبند باشند. امروز بیش از هر زمان دیگری ایجاد منطقه عاری از سلاح‌های هسته‌ای در منطقه خاورمیانه حائز اهمیت است. تنها در طول یک سال گذشته، مقامات رژیم کودک‌کش صهیونیستی، در چندین نوبت ملت بزرگ ایران و همچنین مردم مظلوم غزه را با سلاح‌های هسته‌ای خود تهدید کرده‌اند.»

اتحادیه اروپا با صدور بیانیه‌ای در خصوص برنامه هسته‌ای ایران در شصت‌وهشتمین کنفرانس عمومی آژانس بین‌المللی انرژی اتمی خاطرنشان کرد اطمینان از اینکه ایران هرگز به سلاح هسته‌ای دست نمی‌یابد، یک اولویت امنیتی کلیدی برای اتحادیه اروپاست. اتحادیه اروپا در ادامه با ادعای اینکه «همچنان به راه حل دیپلماتیک در خصوص موضوع هسته‌ای ایران متعهد است» افزود: در همین راستا، ما از همه کشورهای خواهیم که از اجرای قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت سازمان ملل متحد حمایت کنند. اتحادیه اروپا مدعی شد ایران اقدامات لازم را برای بازگشت به تعهدات مرتبط هسته‌ای خود در چارچوب برنامه جامع اقدام مشترک (برجام) که اتحادیه اروپا همچنان به آن متعهد است، انجام نداده‌است بدون اشاره به قصور اعضای اروپایی برجام در انجام تعهدات‌شان ذیل این توافق تلاش کرد پیشرفت‌های هسته‌ای ایران را مانع احیای برجام معرفی کند. اتحادیه اروپا ادعا کرد پیشرفت‌های بی‌وقفه فعالیت‌های هسته‌ای ایران بازگشت به برجام را به‌طور فزاینده‌ای چالش‌برانگیز کرده‌است. بنابراین، خطر یک بحران اشاعه هسته‌ای در منطقه در نتیجه تشدید مسیر هسته‌ای ایران در حال افزایش است. اتحادیه اروپا همچنین با اشاره به مسائل پادمانی باقی‌مانده میان تهران و آژانس اتمی مدعی عدم پیشرفت در اجرای بیانیه مشترک مارس ۲۰۲۳ طی ۱۵ ماه گذشته شد و آن را بسیار نگران‌کننده توصیف کرد. در ادامه این بیانیه آمده‌است: «همچنان ضروری و فوری است که ایران تمامی مسائل پادمانی باقی‌مانده را روشن کند. قطعنامه ژوئن ۲۰۲۴ به وضوح گام‌هایی را که در صورت عدم ارائه همکاری‌های لازم با آژانس توسط ایران انجام خواهد شد، مشخص می‌کند. ما از دولت جدید ایران می‌خواهیم که به سرعت و به‌طور اساسی با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در راستای پایبندی کامل به تعهداتش تحت توافقنامه جامع پادمانی همکاری کند.»

رافائل گروسی، مدیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در سخنرانی آغاز نشست سالانه آژانس گفت: «من مشتاقانه منتظر ارتباط با رئیس‌جمهور ایران به منظور ارائه اطمینان خاطر به جامعه بین‌المللی در مورد صلح‌آمیز بودن برنامه هسته‌ای ایران هستم.» رئیس‌دیده‌بان هسته‌ای سازمان ملل در بخشی دیگر از صحبت‌های خود به وظایف نظارت و بازرسی آژانس اتمی در ایران پرداخت و تاکید کرد: «اما کماکان به انجام وظایف خود برای تضمین دادن به جامعه بین‌الملل در خصوص صلح‌آمیز بودن برنامه هسته‌ای ایران ادامه می‌دهیم.»